

Thời tiết tháng IV năm 1991 và tình hình mưa đá gây thiệt hại nặng ở Gia Lai - Kon Tum

KS. NGUYỄN MINH TÂN

Dài Khí tượng Thủy văn Gia Lai - Kon Tum

Thời tiết tháng IV vừa qua ở Gia Lai - Kon Tum về cơ bản tuân theo qui luật chung của khí hậu; đây là tháng chuyển tiếp từ mùa khô sang mùa mưa hàng năm. Nhiệt độ trung bình tháng có giá trị cao và phổ biến từ 24-25°C, ở thung lũng và những vùng trũng khuất gió trên 25°C, cá biệt trên 27°C. Mưa rào và dông xảy ra đều khắp các vùng của tỉnh, cá biệt có vùng xảy ra lốc, mưa đá.

Hiện tượng thời tiết nổi bật, đáng lưu ý trong tháng IV vừa qua là sự ảnh hưởng xa của hoàn lưu bão và tình hình mưa đá, lốc có cường độ mạnh, gây thiệt hại nặng về người, gia súc, nhà cửa và cây trồng ở địa phương.

Trong tháng IV, ba đợt áp thấp nóng phía tây có cường độ ảnh hưởng đến thời tiết trong tỉnh và xen kẽ là hệ thống tín phong của áp cao Tây Thái Bình Dương.

Đợt áp thấp nóng phía tây từ ngày 07 đến ngày 13, có cường độ mạnh nhất vào ngày 8,9,10, khiến thời tiết nắng, nóng oi rất khó chịu, chiều và chiều tối có dông và mưa rào, cá biệt có lốc và mưa đá.

Đợt áp thấp nóng phía tây thứ hai từ ngày 16 đến 21, có cường độ mạnh nhất vào ngày 18, 19, 20. Nhiệt độ cao nhất các nơi trong tỉnh phổ biến 34-36°C, vùng thung lũng thấp trên 38°C. Dông và mưa rào xảy ra nhiều nơi, có nơi xảy ra gió lốc lớn, mưa đá nặng.

Đợt áp thấp nóng phía tây thứ ba từ ngày 25 đến đầu tháng V; Trong đó từ ngày 25 đến ngày 27, cường độ áp thấp nóng này chưa mạnh, nhưng lại kết hợp ảnh hưởng xa của rìa phía tây hoàn lưu bão số 1 (sau suy yếu thành vùng ATND khi vào gần bờ biển Trung Trung Bộ) khiến thời tiết ở Gia Lai-Kon Tum chuyển xấu-nhiều mây, có mưa nhỏ vài nơi. Đến ngày 28, 29, cường độ áp thấp nóng mạnh nhất, gây nên các nơi trong tỉnh một kiểu thời tiết oi bức, khó thở do nhiều mây, nắng nóng, lặng gió, độ ẩm cao, chiều tối có mưa rào và dông nhiều nơi, có nơi mưa rào cường độ lớn như Kon Tum (phía tây tỉnh), Ayunpa (phía đông nam tỉnh).

Theo qui luật thì thời kỳ này hàng năm, các vùng phía đông và đông nam tỉnh Gia Lai - Kon Tum (quen gọi là vùng đông Trường Sơn) đã có mưa rào và dông, nhưng số lần xuất hiện và lượng mưa ít hơn rõ rệt so với các vùng phía tây tỉnh (tây Trường Sơn). Tháng IV năm nay, lượng mưa và số ngày mưa rào ở đây lại nhiều hơn, so với các vùng phía tây tỉnh, làm thay đổi tính quy luật của sự phân hóa mùa mưa, kéo theo sự thay đổi trong kế hoạch sinh hoạt xã hội, đặc biệt là sản xuất nông, lâm nghiệp mang tính thời vụ.

Bảng 1- Số liệu khí tượng các nơi tiêu biểu ở Gia Lai-Kon Tum tháng IV năm 1991

Địa điểm	Nhiệt độ KK (°C)			Độ ẩm KK %		Mưa		Tổng số giờ nắng
	T _{tb}	T _x	T _m	U _{tb}	U _m	Lượng mưa	Số ngày	
Đắc Tô	24,6	34,2	15,6	78	44	29,0	5	189
Kon Tum	25,8	35,8	18,5	68	36	76,0	9	248
Plây-cu	24,1	33,6	16,8	73	36	62,0	5	247
Ayunpa	27,8	38,4	19,8	73	39	108,0	8	341

Tháng III và IV vừa qua, một số vùng ở Gia Lai- Kon Tum đã xuất hiện mưa đá. Đây là hiện tượng bình thường hàng năm cùng kỳ, mang tính qui luật ở đây. Song điều đáng chú ý là trận mưa đá, lốc xảy ra ngày 08 ở thị xã Kon Tum và ngày 18, 19 ở thị trấn và năm xã của huyện Sa Thầy.

Ngày 08 ở Kon Tum, buổi sáng mây thay đổi, gió nhẹ, buổi trưa gió tây nhẹ và có lúc lặng gió, mây chủ yếu là mây Cu và Cb, nắng và nóng oi. Từ 15 giờ, gió đổi hướng tây nam, đông xuất hiện và gió mạnh dần cấp 5-6, bắt đầu có mưa rào và sau 5 phút có mưa đá nhẹ và đến phút thứ 9,10, mưa đá có cường độ mạnh (ước khoảng 50-70 hạt/1m², đường kính hạt to nhất khoảng 1,5 cm). Mưa đá mạnh trong khoảng 4-5 phút, sau đó giảm và chấm dứt, mưa rào tiếp tục đến 17h55 phút. Qua số liệu điều tra khảo sát, mưa đá chủ yếu xảy ra ở các vùng ven phía tây thị xã Kon Tum, kéo dài qua hợp tác xã Đoàn Kết sang phía đông huyện Sa Thầy và đông bắc huyện Chupah. Ở thị xã Kon Tum, nơi xảy ra mưa đá đã gây thiệt hại trên 30% rau màu và lúa đông-xuân trong thời kỳ chín rộ.

Ngày 18 và 19 liên tiếp gió lốc lớn, mưa đá cường độ mạnh đã xảy ra trên địa bàn huyện Sa Thầy (phía tây tỉnh), gây thiệt hại nặng ở khu vực thị trấn huyện, xã Sa Nghĩa, Sa Sơn, Sa Nhơn, Gia Ly, Gia Xía và Sa Bình. Tổng giá trị thiệt hại do lốc, dông mạnh và mưa đá gây ra là 720-800 triệu đồng; làm chết hai người, bị thương nhiều người, làm hư hại toàn bộ cánh đồng lúa đang chín của phần lớn các xã trên. Riêng Sa Bình - một xã điển hình toàn diện của huyện Sa Thầy với gần 40 hecta lúa ở gần chân đập Bình Sơn, dự kiến cho năng suất 5-6 tấn/hecta vụ này đã bị mưa đá làm đập nát, nhiều trạ lúa gần như mất trắng. Khu trường học cấp 1-2, trạm xá, nhà trẻ đều bị tốc ngói và bay nóc. Nhà dân, nhà cơ quan phần lớn bị hư hỏng nặng.

Qua số liệu điều tra khảo sát, có thể nói đây là một trận mưa đá có diện rộng, cường độ lớn, (hạt mưa đá lớn, có hạt có đường kính gần bằng quả bóng bàn) chưa từng có ở Gia lai - Kon Tum từ trước tới nay. Đồng thời, cũng chưa thấy cơn lốc nào xảy ra ở tỉnh lớn và duy trì lâu như cơn lốc ở huyện Sa Thầy vừa qua.

Biến động là một thuộc tính của khí hậu, nhưng biến động dị thường đến mức thiên tai trên thế giới, nước ta nói chung và tỉnh Gia Lai - Kon Tum nói riêng là điều cần được nghiên cứu, sơ kết và đánh giá đầy đủ. Những qui luật của chế độ khí hậu, thủy văn ở Gia Lai-Kon Tum dựa trên số liệu quan trắc trước đây, tuy chưa có kết luận đầy đủ, nhưng những năm gần đây qui luật đó có vẻ bị "lũ mờ", không có sự phân hóa rõ rệt giữa các vùng phía đông và tây Trường Sơn của tỉnh. Điều đó được thể hiện rõ trong cơ chế mùa - mùa mưa, mùa khô và mùa lũ. Mùa mưa và mùa lũ ở các vùng các sông phía đông và đông nam tỉnh thường muộn so với các vùng phía tây tỉnh, nhưng mấy năm gần đây dường như chúng có sự tương đồng dễ nhận thấy.

Những trận lũ lớn có đỉnh lũ cao nhất xảy ra trong năm 1990 ở sông Xê Xan (phía tây tỉnh) và sông Ba (phía đông nam và đông nam tỉnh) cũng như sự phân bố mưa trái qui luật theo không gian đầu mùa mưa năm nay và tình hình mưa đá, lốc hiếm gặp vừa qua là một điển hình về sự thay đổi thất thường của chế độ khí hậu, thủy văn, thời tiết hiện nay. Cộng tác nghiên cứu tiểu khí hậu, dự báo và phục vụ ở địa phương đòi hỏi thiết thực phải có sự thay đổi về chất, mới có thể đáp ứng được vai trò và nhiệm vụ của Ngành trước sự phát triển kinh tế-xã hội địa phương.

Các hoạt động của Trung tâm bão Nhật Bản

Hội đồng chấp hành của Tổ chức khí tượng thế giới tại hội nghị lần thứ 14 (Thụy Sĩ, VI-1988) đã lựa chọn Trung tâm khí tượng Nhật là Trung tâm khí tượng chuyên môn hóa vùng (RSMC) với hoạt động chuyên môn phân tích, theo dõi và dự báo bão trong cơ cấu của chương trình theo dõi thời tiết toàn cầu.

Trung tâm bão đã được xây dựng năm 1989 tại trụ sở của cơ quan khí tượng Nhật (JMA). Trung tâm có nhiệm vụ:

1. Chuẩn bị thông tin về sự hình thành, di chuyển và sự phát triển của xoáy thuận nhiệt đới và các hiện tượng khí tượng liên quan.
2. Chuẩn bị thông tin về hình thế khí quyển có ảnh hưởng tới diễn biến của xoáy thuận nhiệt đới.
3. Truyền thông tin đã đề cập ở trên cho các Trung tâm khí tượng quốc gia (NMC_s) đặc biệt cho các thành viên Ủy ban bão.

L.T.N

(Theo báo cáo hàng năm về hoạt động
của Trung tâm bão Nhật Bản, 1990)